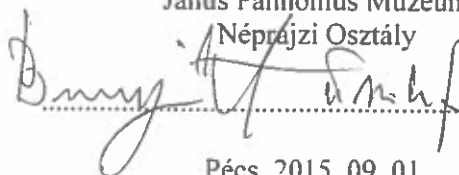

***Javaslat az „Ormánsági festett fakazettás templomok”
megyei értéktárba történő felvételéhez***

Készítette:

Janus Pannonius Múzeum

Néprajzi Osztály

 (aláírás)

Pécs, 2015. 09. 01.

(P. H.)

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó szervezet neve:

Janus Pannonius Múzeum Néprajzi Osztálya

2. A kapcsolattartó személy adatai:

Név: **Burján István**

Levelezési cím: **7621 Pécs, Rákóczi út 15.**

Telefonszám: **72/315-629**

E-mail cím: **istvan.burjan@gmail.com**

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése

Ormánsági festett fakazettás templomok

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

☐ agrár- és
élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
☐ ipari és műszaki
megoldások	☐ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus	

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

☐ települési	☐ tájegységi	☐ megyei	☐ külföldi
magyarorság |
|-------------------------------------|-------------------------------------|---------------------------------|--|

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

A festett templombelsők létrejötte a Dél-Dunántúlon az 1700-as évek végétől a 19. század közepéig tételezhető, legtöbbjük az 1800-as évek első évtizedeiből származik, s a kutatások alapján úgy tűnik, hogy a virágdíszes festés általános lehetett az Ormánság református templomaiban. E díszítési mód egy nagyobb régió református templomaival mutat rokonságot, így az ormánsági festett templomok a szigetvidéki, szlavóniai és drávaszögi magyar református festett templomokkal együtt illeszkednek a Dél-Dunántúl szakrális és kulturális örökségébe.

Az Ormánság települései közül a következőkön találhatunk ma is fellelhető festett díszítéssel ékített templomot: Adorjás, Drávaiványi, Kórós, Kovácshida – ezekről a templomokról részletes elemzés is jelent meg Zentai Tünde kutatásai nyomán (l. az irodalomjegyzéket). Festésmaradványok, festett templomi bútorok maradtak fent részlegesen, illetve kerültek az idők során átfestésre a következő falvak templomaiban: Besence, Bogádmindszent, Bogdása, Csányoszló, Drávacsepely, Drávafok, Drávapalkonya, Drávapiski, Kemse, Kémes, Lúzsok, Vajszló, Zaláta, valamint egykori díszítésekről kerültek elő dokumentumok Cún, Gyöngyfa (Rónádfa), Hirics, Kiscsány, Márfa, Páprád, Piskó és Szaporca településekről – ugyancsak Zentai Tünde kutatómunkájának eredményeképpen e templomok is jól adatoltak.

Az ormánsági festett fakazettás templomok a baranyai asztalosközpontok legszebb munkái közé sorolhatók, több asztalosműhely névjegye is fellelhető a festett deszkákon. Ezek közül is kiemelkedő Gyarmati János vajszlói asztalos, az „ormánsági templomfestő” műhelye, valamint utódainak munkássága, amelyhez többek között a kémesi, a kórósi és a kovácshidai templom hímei köthetők.

Kórós késő barokk temploma 1835. óta változatlan formában maradt fent, a Dél-Dunántúl egyik legteljesebb festett templomberendezésével – famennyezete, kórusa, bútorai mind az egykori asztalosok keze nyomát viselik magukon. 172 virágos táblájával egyedülálló kincse az Ormánságnak.

Ugyancsak 1835-re datálható a kovácshidai templombelső elkészülése, amely a kórósihoz hasonlóan ifjabb Gyarmati János munkája. Kovácshida templomi virágdíszei attól is kiemelkedőek a hímes templomok között, hogy magukon viselik a reneszánsz, a klasszicizmus és a romanticizmus jegyeit, ötvözve mindezeket a népies ízléssel és a népi díszítőművészettel.

Adorjás temploma is az 1830-as évek közepén készült, berendezése és ornamentikája hiánytalanul fentmaradt. Jelentősége azon túl, hogy ez a legkésőbbi épen maradt festett templom a régióban, abban áll, hogy stílusát tekintve a reneszánsz, a rokokó és posztrokokó jegyeit viseli magán, ötvözve a reformkor népies díszítménykincsével és a biedermeier világával. Az adorjási templombelső a vajszlói Száitz Jákob és a pécsi Krausz József mesterek munkája.

Noha készítője máig ismeretlen, a reformációhoz kapcsolódó ornamentikus templomfestések között meg kell említenünk a drávaiványi templom egyik fakazettáján látható sellő képét, az egyetlen figurális ábrázolást, amely a baranyai hímek egyedülálló darabja – s unikalitása révén lett a JPM Néprajzi Osztály Baranya népművészetét bemutató állandó kiállításának logoja, emblémája. E templom a Kárpát-medence legnagyobb és legteljesebben ránkmaradt festett falusi rokokó temploma.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

A baranyai díszítőművészet unikális értékét képezik az ormánsági templomok festett fakazettái: a ránk maradt templomfestések az egykori ormánsági református magyar kultúrának szerves része, amely a jelenkor kisközösségeinek kulturális örökségét képezi, és amely a helyi közösségek fennmaradásához is hozzájárulhat, mint a lokális identitás egyik fő markere, amelyet az NKA is kiemelt projektként kezel. Ily módon a fent részletezett templomegyüttes nem csupán esztétikájában, de népi díszítőművészeti mivoltában és történeti értékét tekintve is egyedülálló értéke az Ormánságnak, a Dél-dunántúlnak és Baranya megyének - néprajzi, vallás- és művészettörténeti jelentőségének köszönhetően méltó lehet a nemzeti értéktárba való bekerüléshez.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

Dercsényi-Hegyi-Marosi-Takács

Református templomok Magyarországon
Hegyi és Társa, 1992

Erdődy Gyula Dr.

Kovácskida község története
Kiadó: Kovácskida Község Önkormányzata, 1997

Kiss Tibor

A szigetvidék és az Ormányság népi építésze
Hellas Irodalmi és Nyomdai Rt., Budapest, 1943

Lázár Gy. Levente

Református templomok Baranyában
A szerző kiadásában, Pécs, 2011

Mándoki László

Újonnan felfedezett festett református templomok Baranyában
JPM évkönyve 1976, XX-XXI. 155-168.

Pálfai László

A vajszlói műemlék református templom festett faszerkezete és a Biebert-orgona resaturálásért
Dráva Közalapítvány, Vajszló, 2011

Szigetvári János

Ormánság. Festett famennyezetű református templomok
Tájak Korok Múzeumok Kiskönyvtára 266. TKM Egyesület Budapest, 1986

Zentai János

Ormánsági festett templomok
Dunántúli Napló, 1967.08.13.

Zentai Tünde

A Dél-Dunántúl hímes templomai
A Dél-Dunántúl festett templomai 10.
2014, Pro Pannónia Kiadó

Szigetvidék

A Dél-Dunántúl festett templomai 9.
2013, Pro Pannónia Kiadó

Drávaszög és Szlavónia

A Dél-Dunántúl festett templomai 8.
2012, Pro Pannónia Kiadó

A Dél-Dunántúl hímes templomai és a Gyarmati-műhely.

In: Vargyas Gábor (szerk.): Párbeszéd a hagyománnyal. A néprajzi kutatás múltja és jelene.
383-408. L'Harmattan Kiadó, Pécs, 2011

Szenna

A Dél-Dunántúl festett templomai 7.
2011, Pro Pannónia Kiadó

Drávaiványi

A Dél-Dunántúl festett templomai 6.
2010, Pro Pannónia Kiadó

Kovácsbuda

A Dél-Dunántúl festett templomai 5.
2010, Pro Pannónia Kiadó

Az iványi sellő a szirének között

Néprajzi Értesítő, XCI 23-34., 2009

Patapoklosi

A Dél-Dunántúl festett templomai 4.
2009, Pro Pannónia Kiadó

Kőrös

A Dél-Dunántúl festett templomai 3.
2008, Pro Pannónia Kiadó

Rétfalu

A Dél-Dunántúl festett templomai 2.
2008, Pro Pannónia Kiadó

Adorjás

A Dél-Dunántúl festett templomai 1.
2007, Pro Pannónia Kiadó

„szikrisz”

2012. november 6

Festett kazettás református templomok az Ormánságban

A népi kultúrkincs rejtekhelyei a 18. századból

<http://tervlap.hu/cikk/show/id/1679>

N.n.

Ormánság – Magyarország templomainak galériája

<http://www.templomaink.hu/index.php?muv=telepules&telep=Orm%E1ns%E1g>

N.n.

Harmincöt templom újulhat meg az Ormánságban

<http://kikk.hu/en/news/8-kikk/hirek/1658-harmincot-templom-ujulhat-meg-az-ormansagban.html>

N.n.

Ormánság szócikk In: Magyar Néprajzi Lexikon

<http://mek.oszk.hu/02100/02115/html/4-212.html>

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

III.

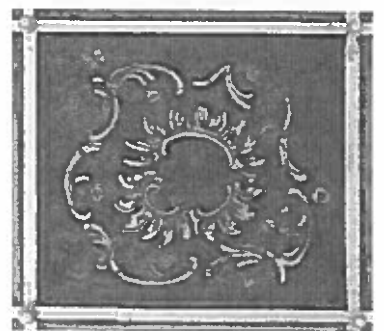
MELLÉKLETEK

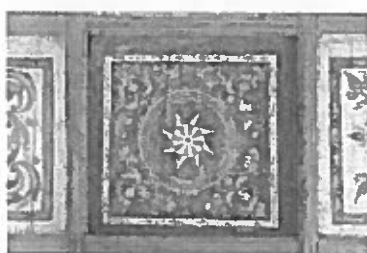
1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja
2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek
3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

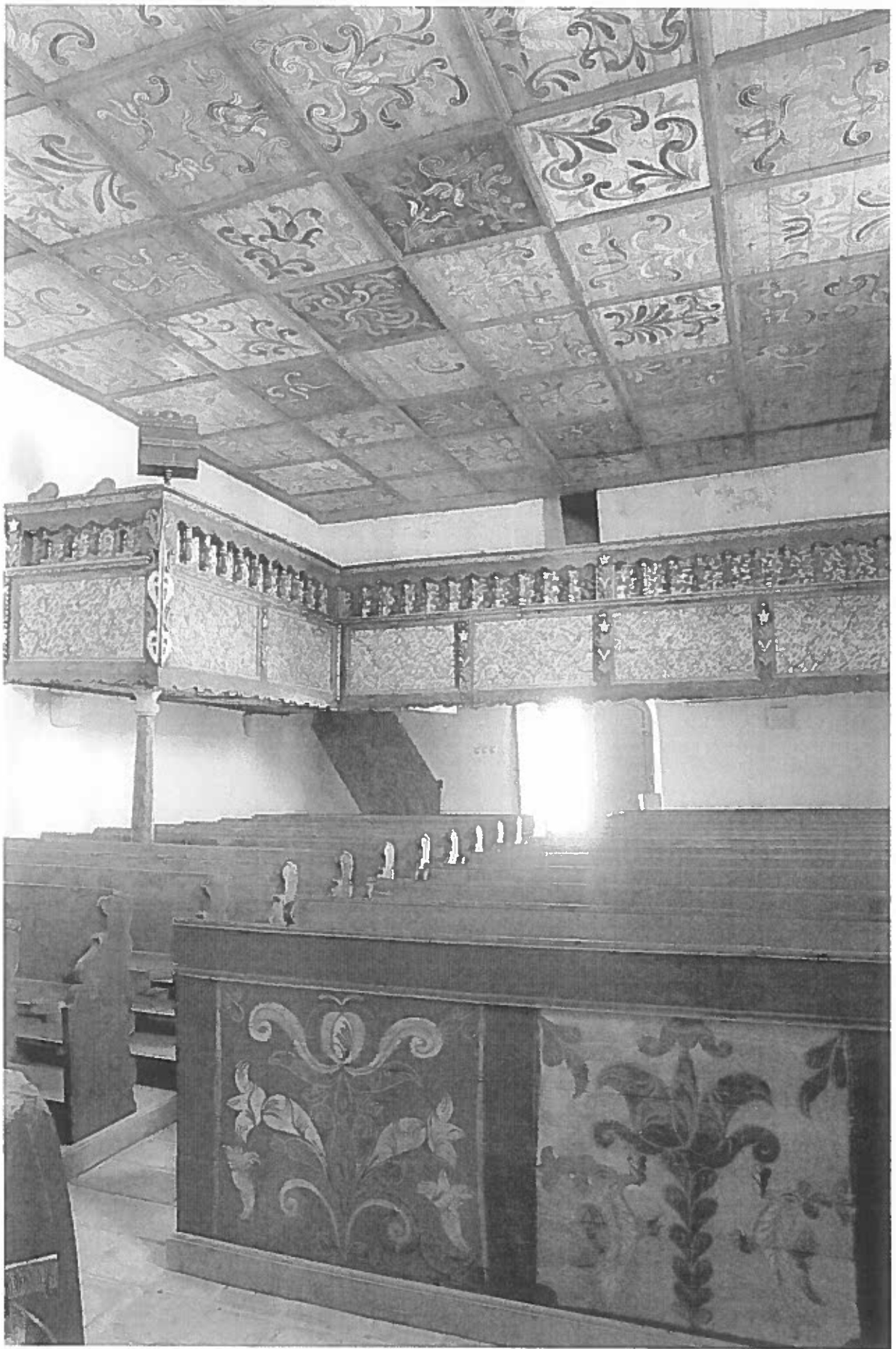
2. számú melléklet - fényképes anyag a felterjesztett örökségről
A fotódokumentumok tulajdonosa a Janus Pannonius Múzeum. Fotós: Füzi István.

Adorjás

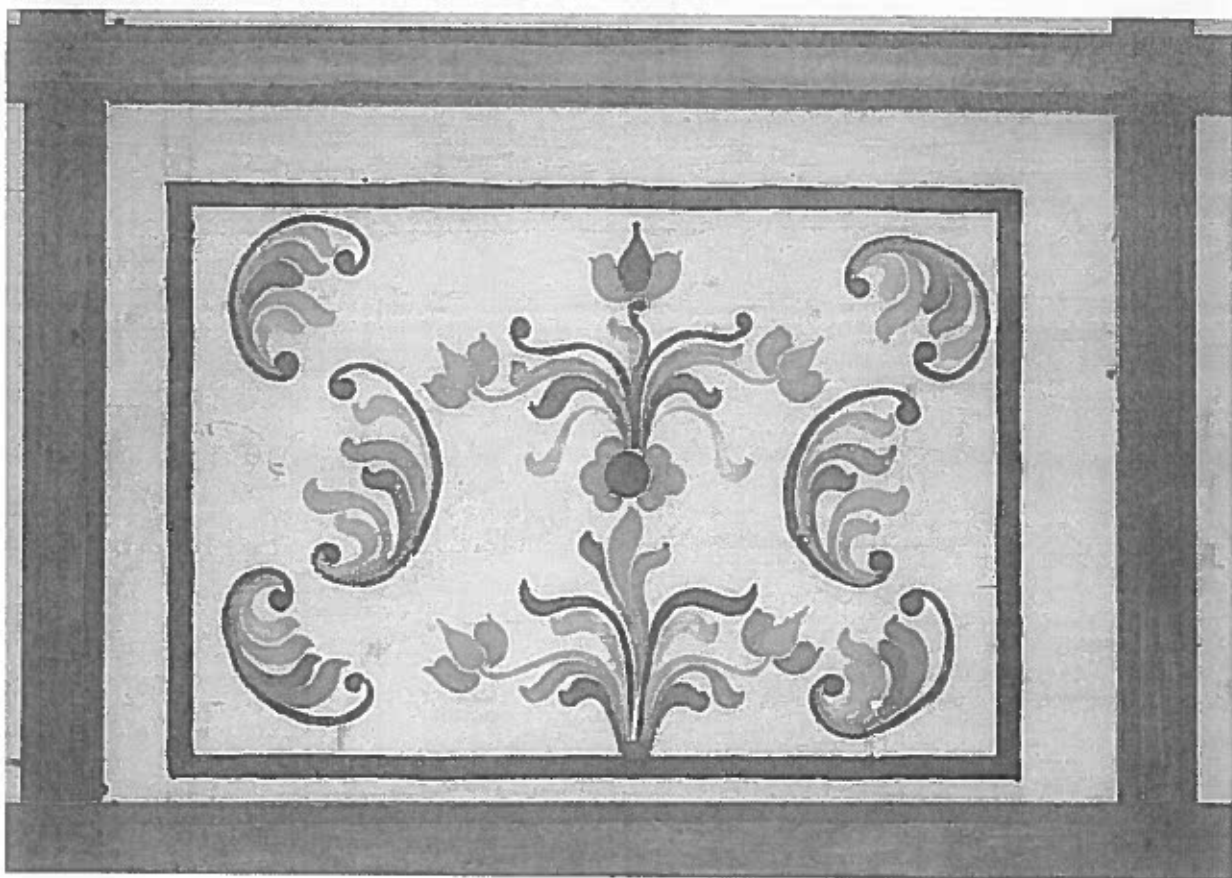
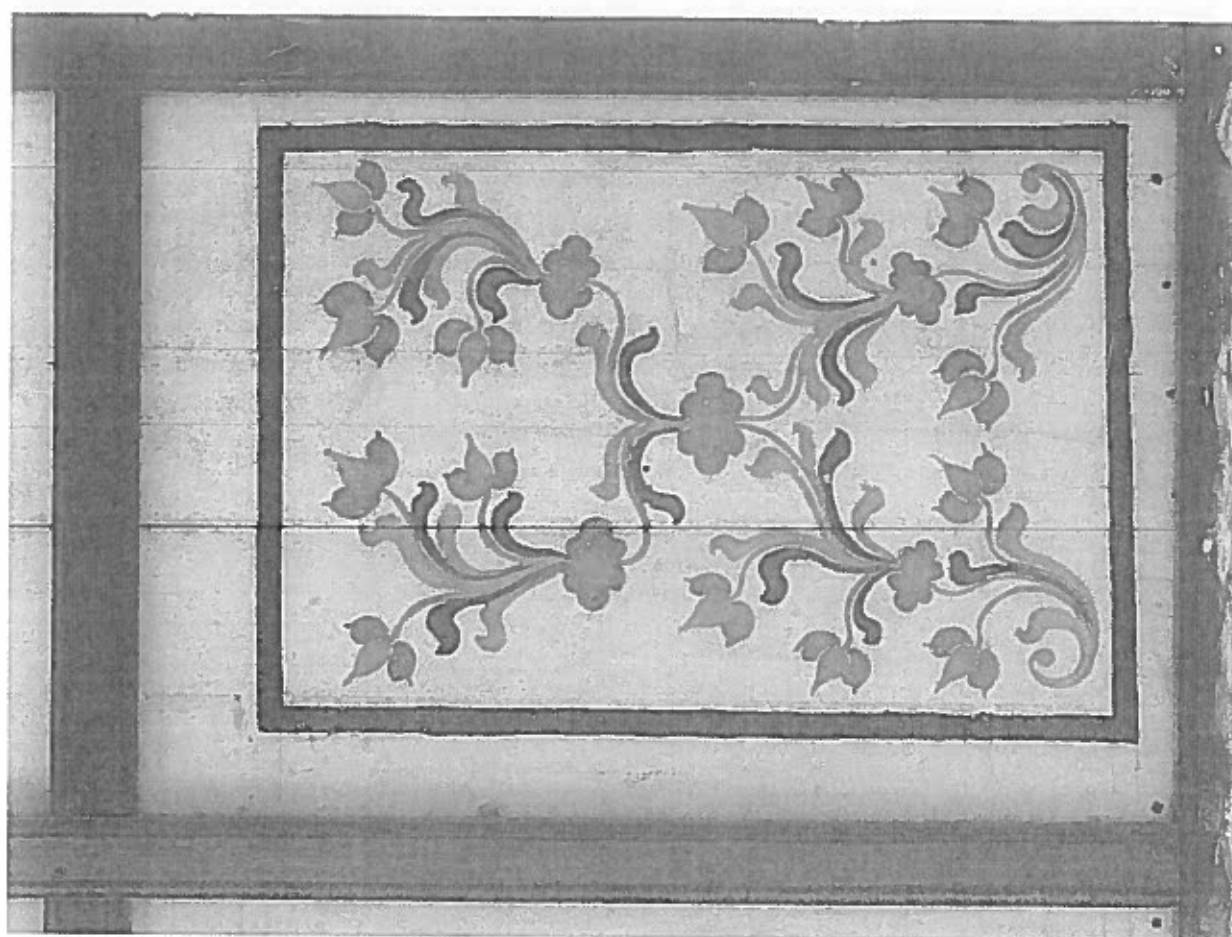

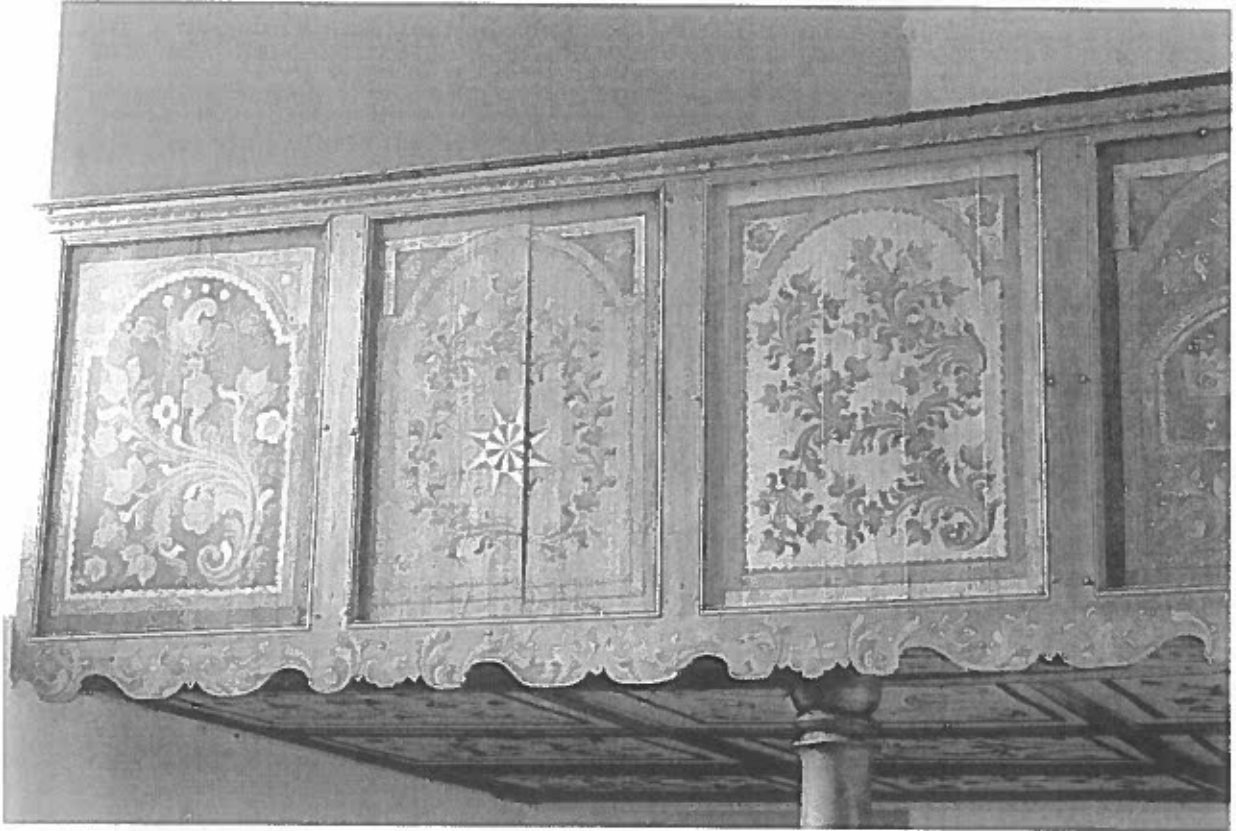

Kovácsida

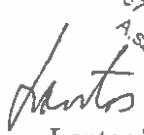
Ajánlólevél
az „Ormánsági festett fakazettás templomok”
megyei értéktárba történő felvételéhez

Tisztelt Baranya Megyei Értéktár Bizottság!

A Drávafokon működő Ormánság Alapítvány a térség természeti és kulturális értékeinek megőrzését és azoknak a táj működésébe való integrálását, szolgálatba állítását tekinti küldetésének, éppen ezért az ormánsági festett kazettás templomok megyei értéktárba való kerülését az alapítvány vezetősége támogatja. E templomok és a bennük épen vagy részlegesen fennmaradt festések a régió emblematisztikus építészeti örökségének részét képezik és az Ormánság egykori életének lenyomatai a 21. században is. Mind az ormánsági, mind pedig a baranyai kulturális identitás egyik pillére lehet az az ősök által létrehozott unikális alkotás, amely a jövő nemzedékeinek számára a gyökereket jelenti majd, s amely e hátrányos helyzetű vidék megítélését a helyi közösségek szintjén és a közvélemény terén pozitívabbra színezheti.

Szívügyünknek tartjuk, hogy az Ormánság értékeit egyrészt a helyi lakosság, másrészt a megye, a Dunántúl és az ország egésze felé is képviselni tudjuk és ezzel hozzájáruljunk kulturális örökségünk megőrzéséhez, s bízunk benne, hogy az ormánsági festett kazettás templomok megyei értéktárba ajánlásával közelebb tudunk kerülni e célokhoz.

Pozitív elbírálásukban bízva,
tisztelettel:

Ormánság Alapítvány
7967 Drávafok, Arany János u. 4.
A.s.z. 1892. 2015. 11. 20. 12:02
Lantos Tamás
elnök

Ormánság Alapítvány
7967 Drávafok, Arany János u. 4.

Drávafok, 2015. november 3.

Ajánlólevél

az „Ormánsági festett fakazettás templomok” megyei értéktárba történő felvételéhez

Tisztelt Baranya Megyei Értéktár Bizottság!

Az Ormánság népével, népéletével, hagyományaival számos leírás, szépirodalmi mű és néprajzi elemzés foglalkozott és foglalkozik a 19. század eleje óta, a 20. század első harmadától pedig ez a vidék ténylegesen is a hazai néprajzi kutatás egyik fő terepének tekinthető. Közel két évszázada foglalkoztatja az Ormánság a tudomány művelőit és a közbeszédet, s az e témában született írások legtöbbször – különösen az egyházak kapcsán – demográfiai és társadalmi válságterületként kezeli. Mivel napjainkban a média hírei, a szociológiai és statisztikai irodalom egyaránt e terület negatív arculatát erősíti, fontosnak tartom ezt ellensúlyozandó a térség néprajzi és kulturális öröksége felé irányítani a figyelmet. Az Ormánság értékeinek néprajzi felfedezése elsősorban Zentai János, Mándoki László és a legutóbbi időkben Zentai Tünde munkásságához köthető. Zentai Tünde az Ormánság szakrális építészetének kiváló szakértője, aki a festett templomokat évtizedek óta dokumentálja és kutatja – munkája nyomán egyre több adat mutatja a fennmaradt díszítmények egyediségét és mindazonáltal a térség néprajzi-kulturális egységét.

A festett kazettás templomok értéktárba vételével lehetőség nyílik arra, hogy az Ormánság kulturális örökségét megyei és országos szintre emelve a térség néprajzi értékei a jelenkori közösségeknek és az utókornak megmaradjanak. Az ormánsági települések templomaiban fennmaradt alkotások több vonatkozásban is méltóak a megőrzésre, így például művészettörténeti értékükön túl a népművészeti, a népi vallásossági, a népi építészeti jelentőségüknél fogva is érdemesek a kiemelt figyelemre – ezért az ormánsági festett kazettás templomok Baranya Megyei Értéktárba való felvételét szakmai szempontokból a fentebb kifejtett indokok alapján támogatom.

Tisztelettel:

Dr. Balázs Kovács Sándor

néprajzos főmuzeológus, néprajzkutató

Wosinsky Mór Megyei Múzeum

Szekszárd

Szent István tér 26.

Pécs, 2015. november 3.

JANUS
PANNONIUS
MÚZEUM

Kelt.:
Tárgy:
Iktatószám:
Ügyintéző:
Melléklet:

Nyilatkozat

Alulírott Walterné Müller Judit mb. igazgató nyilatkozom, hogy a javaslatához csatolt, a Janus Pannonius Múzeum tulajdonában lévő fényképek felhasználásához hozzájárulok.

Pécs, 2015. november 5.

Walterné Müller Judit
mb. igazgató
Janus Pannonius Múzeum

JANUS
PANNONIUS
MÚZEUM

MÚZEUMOK
IGAZGATÓSÁGA
JPM HU

7621 Pécs Káptalan u. 5
7601 PF. 158
T 00 36 (72) 514-040
jpm@jpm.hu

